

รายงานการปลูกและดูแลรักษากล้วย

งานโครงการศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงภาคการเกษตร

กิจกรรมแปลงกล้วยพันธุ์พระราชทานและกล้วยพันธุ์ดี ประจำปี ๒๕๕๔

โดย

กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกร

สำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเขตที่ ๓ จังหวัดระยอง

การปลูก และการดูแลรักษากล้วย

การปลูกกล้วย

กล้วยเป็นพืชที่ชอบอากาศร้อนชื้น ซึ่งเหมาะกับการปลูกในประเทศไทย ถ้าหากอุณหภูมิต่ำกว่า ๑๔ องศาเซลเซียส กล้วยจะชะงักการเจริญเติบโต หรือมีการเติบโตช้าลง รวมทั้งการออกดอกและติดผลจะช้าด้วย หนึ่งกล้วยเป็นพืชที่มีแผ่นใบใหญ่ ดังนั้นจึงไม่ค่อยทนต่อแรงลม เพราะใบจะต้านลม ทำให้ใบแตกได้ ถ้าหากใบแตกมากจนเป็นฝอย จะทำให้มีการสังเคราะห์อาหารได้น้อย ต้นไม่เจริญเท่าที่ควร ดังนั้นถ้าพื้นที่ที่มีลมแรงมาก ควรปลูกต้นไม้อื่นทำเป็นแนวกันลมให้ต้นกล้วย

ดินที่เหมาะสมสำหรับการปลูกกล้วย คือ ดินตะกอนธารน้ำที่ชาวบ้านเรียกว่า “ดินน้ำไหลทรายมูล” ซึ่งเป็นดินร่วนที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีการระบายน้ำ และการหมุนเวียนอากาศดี ถ้าดินเป็นดินเหนียว ควรใส่ปุ๋ยคอก จะทำให้ดินร่วนโปร่งขึ้น

ระยะปลูก

กล้วยเป็นพืชที่มีใบยาว หากปลูกในระยะใกล้กันมาก อาจทำให้ใบเกยกัน หรือซ้อนกัน ทำให้ได้รับแสงแดดไม่เพียงพอ และดูแลลำบาก การกำหนดระยะปลูกจึงควรคำนึงถึงเรื่องแสงแดด ความอุดมสมบูรณ์ของดิน และความต้องการของผู้ปลูกว่าต้องการปลูกกล้วยเพื่อเก็บเกี่ยวกี่ครั้ง หากต้องการเก็บเกี่ยวเพียงครั้งเดียวก็อาจปลูกถี่ได้ แต่ถ้าต้องการเก็บเกี่ยวหลายๆ ครั้ง ต้องปลูกให้ห่างกันเพื่อมีพื้นที่สำหรับการแตกหน่อ การปลูกกล้วยระยะต่างๆ กัน จะได้จำนวนต้นมากน้อย ดังแสดงในตารางที่ ๑

ตารางที่ ๑ แสดงจำนวนต้นที่ปลูกได้ในพื้นที่ ๑ ไร่ เมื่อปลูกกล้วยระยะต่างๆ กัน

ระหว่างแถว x ระหว่างต้น (เมตร)	จำนวนต้น
๑ X ๓	๕๓๐
๑.๕ X ๓	๓๓๐
๒ X ๓	๒๖๐
๒ X ๔	๒๐๐
๓ X ๓	๑๗๕
๔ X ๔	๑๐๐

การปลูก

ขุดหลุมให้มีขนาดความกว้าง ๕๐ เซนติเมตร ลึก ๕๐ เซนติเมตร นำดินที่ขุดได้กองตากไว้ ๕ - ๗ วัน หลังจากนั้นเอาดินชั้นบนที่ตากไว้ลงไปก้นหลุม ใส่ปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยหมักที่สลายตัวแล้ว ให้สูงขึ้นมาประมาณ ๒๐ เซนติเมตร คลุกเคล้าปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยหมักกับดินชั้นบนที่ใส่ลงไป แล้วจึงเอาหน่อกล้วยที่เตรียมไว้ วางที่ตรงกลางหลุม เอาดินล่างกลบ รดน้ำ และกดดินให้แน่น ยอดของหน่อควรสูงกว่าระดับดินประมาณ ๑๐ เซนติเมตร ควรหั่นรอยแผลของหน่อให้อยู่ในทิศทางเดียวกัน เพราะเมื่อโตเต็มที่และติดผล ผล

จะเกิดในทิศทางที่ตรงกันข้ามกับรอยแผล และอยู่ในทิศทางเดียวกัน เพื่อสะดวกในการทำงาน แต่หากเป็นต้นที่ เกิดจากการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ จะไม่มีทิศทางของรอยแผล ในการวางต้นจึงจำเป็นต้องมีทิศทาง ถ้าหากพื้นที่นั้นเป็นดินเหนียว ควรทำการยกร่อง จะได้ระบายน้ำ และปลูกบนสันร่องทั้ง ๒ ข้าง และ เพื่อให้การปฏิบัติงาน ทำได้ง่าย ควรวางหน่อให้กล้วยออกเครือไปทางกลางร่อง

การกำจัดหน่อ

เมื่อต้นกล้วยมีอายุได้ ๔ - ๖ เดือน จะเริ่มมีการแตกหน่อ หน่อที่เกิดมาเรียกว่า หน่อตาม (follower) กล้วยบางพันธุ์ที่มีหน่อมาก ควรเอาหน่อออกบ้าง เพื่อมิให้หน่อแย่งอาหารจากต้นแม่ ควรเก็บหน่อไว้ ๑ - ๒ หน่อ เพื่อให้เป็นตัวพยุ้งต้นแม่เมื่อมีลมแรง และเพื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตในปีต่อไป วิธีการกำจัดหน่ออาจใช้เสียม ที่คมหรือมีดแซะลงไป หรือใช้มีดตัด หรือคว้านหน่อที่อยู่เหนือดิน แล้วใช้น้ำมันก๊าด หรือสารกำจัดวัชพืชหยอด ที่บริเวณจุดเจริญ เพื่อไม่ให้มีการเจริญเป็นต้น แต่ไม่ควรแซะหน่อในระหว่างการออกดอก เพราะต้นอาจ กระทบกระเทือนได้

นอกจากการกำจัดหน่อแล้ว ควรตัดใบที่แห้งออก เพราะถ้าทิ้งไว้อาจเป็นแหล่งสะสมโรคใน ๑ ต้น ควร เก็บใบไว้ประมาณ ๗ - ๑๒ ใบ

การให้ปุ๋ย

กล้วยเป็นพืชที่ต้องการธาตุอาหารมาก การติดผลจะมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับอาหารและน้ำที่ได้รับ ดังนั้น ควรบำรุงโดยใส่ปุ๋ย ทั้งปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยหมัก และปุ๋ยเคมี ตั้งแต่เริ่มปลูก ในระยะแรกควรให้ปุ๋ยที่มีไนโตรเจนมาก ในช่วง ๒ เดือนแรก โดยให้ปุ๋ยยูเรียเดือนละครั้ง และเดือนที่ ๓ และ ๔ ให้ปุ๋ยสูตร ๑๕ - ๑๕ - ๑๕ ต้นละ ๑-๒ กิโลกรัม ส่วนในเดือนที่ ๕ และ ๖ ให้ ใส่ปุ๋ยสูตร ๑๓ - ๑๓ - ๒๑ ต้นละ ๑-๒ กิโลกรัม

การค้ำยัน

กล้วยบางพันธุ์มีผลดกมาก โดยมีจำนวนหวีมากและผลใหญ่ ต้นที่มีขนาดเล็กหากไม่ค้ำไว้ ต้นอาจ ล้ม ทำให้เครือหักได้ เช่น กล้วยหอมทอง กล้วยไข่ จำเป็นต้องค้ำบริเวณโคนเครือกล้วยไว้ โดยใช้ไม้ไผ่หรือไม้อื่น ที่มีงาม

การให้ผล

กล้วยจะออกดอกเมื่ออายุต่างกันตามชนิดของกล้วย เช่น กล้วยไข่ เริ่มออกดอกเมื่ออายุประมาณ ๕ - ๖ เดือน และกล้วยหอมทองจะเริ่มออกดอกเมื่ออายุ ได้ประมาณ ๖ - ๗ เดือน ส่วนกล้วยน้ำว้า และกล้วย หักมุกใช้เวลานานกว่า และผลจะแก่ในระยะเวลาที่ต่างกัน ดังแสดงในตารางที่ ๒

ตารางที่ ๒ ระยะเวลาในการเจริญจนถึงเก็บเกี่ยวของผลกล้วยพันธุ์ต่างๆ

พันธุ์	จำนวนสัปดาห์หลังแทงปลี
กล้วยไข่	๖ - ๘
กล้วยหอม	๑๓ - ๑๕
กล้วยน้ำว้า	๑๔ - ๑๖
กล้วยหักมุก	๑๔ - ๑๖

การคลุมถุง

ถ้าหากปลูกกล้วยเพื่อการส่งออก ควรทำการคลุมถุง ถุงที่ใช้ควรเป็นถุงพลาสติกสีฟ้าขนาดใหญ่ และยาวกว่าเครือกล้วย เจาะรูเป็นระยะๆ และเปิดปากถุง ทำให้มีอากาศถ่ายเทได้ ถ้าหากไม่เจาะรูและปิดปากถุง อาจทำให้กล้วยเน่าได้

การเจริญเติบโตของกล้วยและการดูแลรักษา

กล้วยเป็นพืชที่เจริญเติบโตได้ดีในประเทศไทย ดังนั้นปัญหาการปลูกกล้วยแล้วกล้วยตายจึงพบน้อยมาก หรือเกือบไม่มีเลย หลังจากชาวสวนลงหน่อกล้วยแล้ว หน่อกล้วยก็จะเจริญเติบโตไปตามลำดับ และกว่ากล้วยจะเริ่มออกปลีเพื่อให้ผลนั้น ใบกล้วยจะมีทั้งหมดประมาณ ๖๐-๗๐ ใบ เริ่มตั้งแต่มีเกล็ด (ใบแคบ) ประมาณ ๑๐ ใบ ใบกว้างประมาณ ๓๕-๕๐ ใบ จากนั้นจึงจะเริ่มเกิดช่อดอก (ออกปลี) ซึ่งใบกล้วย ๖๐-๗๐ ใบนี้ค่อยๆ แห้งไปตามอายุจนเหลือใบที่แข็งแรงอยู่ไม่เกิน ๑๐-๕๐ ใบ

ใบใหม่ของกล้วยแต่ละใบจะเกิดจากกลางลำต้น เมื่อใบที่เกิดและคลี่ใบกางออกเต็มที่แล้ว ใบใหม่ก็จะเกิดต่อเนื่องในทุก ๗ วัน เมื่อกล้วยเริ่มเจริญเติบโต และถึงแม้ว่ากล้วยจะเจริญเติบโตได้ดีในบ้านเรา แต่ชาวสวนมืออาชีพก็ต้องไม่ปล่อยปลีละเลยให้สวนกล้วยของตนเจริญเติบโตไปตามธรรมชาติ ทั้งนี้เพราะการทำสวนกล้วยในเชิงธุรกิจจำเป็นต้องคำนึงถึงเรื่องการบำรุงรักษาให้สวนกล้วยที่ลงทุนให้ผลกำไรที่มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ดังนั้นหลังจากการปลูกกล้วยแล้ว เจ้าของสวนจะต้องบำรุงดูแลรักษาเรื่องต่างๆ เหล่านี้ไปพร้อมๆ กัน คือ

๑. การใช้พืชหรือวัสดุคลุมดิน

เนื่องจากกล้วยเป็นพืชที่ต้องการน้ำมาก ดังนั้นการเก็บกักน้ำใต้ดินให้มีความชุ่มชื้นอยู่เสมอจึงเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับชาวสวนมืออาชีพ

วิธีรักษาความชุ่มชื้นของดินให้คงอยู่มีอยู่หลายวิธี นั่นคือ การปลูกพืชคลุมดินไว้รอบๆ สวน ซึ่งพืชคลุมดินนี้จะเป็นอะไรก็ได้ที่สามารถเจริญเติบโตได้ดีในที่ร่มแดดรำไร

ชาวสวนมีวิธีคลุมดินที่ง่ายและเป็นธรรมชาติ โดยใช้ใบตองแห้งที่ลอกออกมาจากลำต้น ตัดเป็นส่วนๆ แล้วสุมไว้โคนต้นกล้วยนั่นเอง

๒. การกำจัดวัชพืชแบบไม่พรวนดิน

โปรดจำไว้ว่า กล้วยนั้นเป็นพืชที่มีรากหาอาหารในระดับผิวดินและแผ่กระจายรอบๆ ข้างด้วยระบบรากตื้น ดังนั้นในการกำจัดวัชพืชต้องระมัดระวังอย่าใช้วิธีการพรวนดินโดยเด็ดขาดให้ใช้วิธีทางเป็นสำคัญ

๓. จำกัดปริมาณหน่อกล้วย

ธรรมชาติของกล้วย เมื่อเจริญเติบโตสมบูรณ์แล้วก็จะแตกหน่ออ่อน ซึ่งหน่ออ่อนนี้วิทยาการสมัยใหม่ได้ศึกษาและได้บทสรุปแล้วว่า หากมีปริมาณมากไปก็ไม่ให้ผลดีแก่ผลผลิตของกล้วยทั้งในปัจจุบันและอนาคตด้วย เหตุนี้การทำลายหน่อกล้วยที่อ่อนแอหรือหน่อที่มีมากเกินไปจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชาวสวนอาชีพรุ่นใหม่ที่จะต้องมีการกำจัดจำนวนหน่อกล้วยให้เหลือน้อยที่สุดเท่าที่จะน้อยได้

วิธีการทำลายหน่อกล้วย ต้องทำลายหน่อในช่วงที่มีความสูงไม่เกิน ๑ เมตร เพราะยังเป็นหน่อที่เล็ก เมื่อทำลายแล้วไม่กระทบกระเทือนต้นแม่

วิธีการกำจัดหน่อกล้วยมีหลายวิธี

๑. การใช้เสียมขุด แล้วขุดให้ขาดจากต้นแม่

๒. ปาดหน่อด้วยมีดคม

๓. ปาดหน่อแล้วคว้านเอาส่วนยอดของหน่อหรือจุดเจริญออก

๔.การตัดแต่งใบกล้วย

เนื่องจากใบกล้วยจะมีใบเจริญเติบโตออกมาเรื่อยๆเมื่อใบใหม่ออกมาใบแก่ก็จะแห้งติดลำ ต้น ชาวสวนจะต้องหมั่นลอกกาบ และตัดแต่งใบกล้วยที่แห้งหรือทำท่าว่าเป็นโรคออกเสมอๆ

การตัดแต่งใบกล้วยแก่ มีหลักการว่า เมื่อใบโตแก่และแห้งเกินกว่าร้อยละ ๕๐ แล้ว ควรตัดใบออก ทั้งนี้เพราะใบแก่ที่แห้งไปร้อยละ ๕๐ นี้ไม่มีประโยชน์ในการทำหน้าที่ปรุงอาหารแล้ว

๕.การดูแลเครือกล้วย

เมื่อกล้วยเจริญเติบโตเต็มที่แล้ว ก็เริ่มให้ผลผลิตด้วยการออกเครือติดผล เมื่อกล้วยติดผลกาบปลีจะหลุด หากกล้วยติดผลแล้วกาบปลียังไม่ยอมหลุด เจ้าของสวนจะต้องดึงกาบปลีออก มีข้อสังเกตอีกอย่างหนึ่งสำหรับชาวสวนก็คือ เมื่อกล้วยออกผลแล้ว ก้านเกสรตัวเมียมักติดอยู่ที่ปลายผลกล้วย โดยติดแห้งดำคาผลกล้วยอยู่อย่างนั้น เกสรตัวเมียนี้นี้จะทำให้ผลกล้วยมีตำหนิ จึงควรดึงออกเสียตั้งแต่ผลกล้วยยังเล็กๆ อยู่ เมื่อกล้วยออกจนถึงหัวสุดท้ายแล้ว ชาวสวนจะต้องตัดหัวปลีออก และเพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดเชื้อราหรือเชื้อโรคอื่นๆ ตามมา เจ้าของสวนควรฉีดยากันราในทันที

๖.การคลุมถุงกล้วย

การคลุมถุงกล้วย (Bagging) หรือที่ชาวสวนเรียกว่า ใส่กระโปรงกล้วยนี้มีประโยชน์ ๒ อย่างในเวลาเดียวกัน คือ

๑.ช่วยเร่งให้ผลกล้วยแก่เร็วขึ้น

๒.ป้องกันแมลงและสัตว์กินกล้วย

การคลุมถุงกล้วยเป็นการคลุมทั้งเครือ ซึ่งใช้ถุงพลาสติกเจาะรูกว้างประมาณ ๒ เซนติเมตร มีระยะห่างประมาณ ๗.๕ เซนติเมตร โดยปล่อยให้ปลายถุงเปิดไว้

๗.การเก็บผลผลิตกล้วย

กล้วยนั้นเมื่อแก่จัดจะมีผลกลม หากยังเป็นเหลี่ยมอยู่แสดงว่ายังไม่เต็มที่ทางวิชาการได้มีการจัดทำมาตรฐานความแก่ของกล้วย โดยสังเกตจากเหลี่ยมของผลกล้วย ดังนี้

Full

หมายถึง ผลกล้วยที่แก่เต็มที่ร้อยละ ๑๐๐ กล้วยที่แก่เต็มที่แบบนี้ ผลจะกลม ไม่มีเหลี่ยม

Full ๓/๔

หมายถึง ผลที่มีเหลี่ยมแต่เหลี่ยมเหลือน้อยเต็มที่ ผลกล้วยลักษณะนี้แก่ประมาณร้อยละ ๙๐

Light Full ๓/๔

หมายถึง ผลกล้วยที่มีเหลี่ยมเห็นได้ชัดเจน แก่ประมาณร้อยละ ๘๐

Light ๓/๔

หมายถึง ผลกล้วยที่มีขนาดครึ่งหนึ่งของผลที่โตเต็มที่ มีความแก่ประมาณร้อยละ ๗๐

๘.การเก็บกล้วย

ปกติทุกๆ ไปแล้วนิยมที่จะตัดเครือกล้วยในเวลาเช้า จากนั้นนำไปพักไว้ในที่ร่มใต้หลังคาเพื่อรอการจัดส่งต่อไป

การจำแนกชนิดของกล้วย

กล้วยจัดอยู่ในอันดับ (order) Scitamineae หรือ Zingiberales ประกอบด้วย ๘ วงศ์ (family) ด้วยกัน คือ

๑. Musaceae ได้แก่ กล้วยทั้งหลาย
๒. Strelitziaceae ได้แก่ กล้วยพัด
๓. Heliconiaceae ได้แก่ ก้ามกุ้ง ธรรมรักษา
๔. Lowiaceae ได้แก่ พืชในสกุล Orchidantha ซึ่งไม่มีในประเทศไทย
๕. Costaceae ได้แก่ เอื้องหมายนา
๖. Zingiberaceae ได้แก่ ขิงทั้งหลาย
๗. Marantaceae ได้แก่ คล้า
๘. Cannaceae ได้แก่ พุทธรักษา

ในที่นี้จะอธิบายเฉพาะกล้วยในสกุล Musaceae ซึ่งมีทั้งกล้วยกินได้ และกล้วยประดับ

Musaceae แบ่งเป็น ๓ สกุล (genus) ด้วยกัน คือ

๑. สกุล **Ensete** เป็นกล้วยที่ไม่มีรากแตกหน่อ ขยายพันธุ์โดยใช้เมล็ด ในประเทศไทยมี ๒ ชนิด (species) คือ

E. superba กล้วยผา

E. glauca กล้วยนวล กล้วยฉนวน

กล้วยชนิดนี้ในประเทศไทยไม่มีการนำมาบริโภค แต่ในประเทศแถบทวีปแอฟริกาแบ่งที่ได้จากลำต้นมาใช้บริโภค

๒. สกุล **Musa** เป็นกล้วยที่มีการแตกหน่อ และนิยมใช้หน่อในการขยายพันธุ์ มีทั้งกล้วยกินได้ และกล้วยประดับ แบ่งออกเป็น ๔ หมู่ (section) คือ

- หมู่ **Australimusa** กล้วยชนิดนี้มีช่อดอกตั้ง มีถิ่นกำเนิดอยู่แถบทวีปออสเตรเลีย จนถึงประเทศฟิลิปปินส์ เส้นใยของลำต้นเทียมมีความเหนียวมาก เหมาะในการทำเชือก กระดาษ และทอเป็นผ้า

- หมู่ **Callimusa** ส่วนใหญ่เป็นกล้วยประดับ ในประเทศไทยมีกล้วยทหารพราน หรือกล้วยเลือด (*Musa gracilllis*) ใบสีเขียว มีปื้นสีม่วง เมื่อโตเต็มที่สีของปื้นอาจจางลง ช่อดอกตั้ง ผลมีขนาดเล็ก ใช้ประดับเพราะมีใบสวยงาม นอกจากนี้ยังได้มีการนำเข้ากล้วยกัทลี หรือรัตกัทลี (*Musa coccinea*) จากประเทศอินโดนีเซีย กล้วยชนิดนี้มีใบประดับสีแดงสดใส ช่อดอกตั้ง ใช้เป็นไม้ตัดดอกได้เป็นอย่างดี

- หมู่ **Rhodochlamys** หรือเรียกกันว่า กล้วยบัว ใช้เป็นไม้ประดับมีความสวยงาม ของช่อดอกที่คล้ายดอกบัว ใบประดับมีสี สวยงามและสดใส กล้วยบัวที่มีใบประดับสีชมพูอมม่วง เรียกว่า กล้วยบัวสีชมพู (*Musa ornata*) หากมีใบประดับสีส้ม เรียกว่า กล้วยบัวสีส้ม (*Musa laterita*) ทั้ง ๒ พันธุ์นี้เป็นพันธุ์พื้นเมืองของไทย พบมากในภาคเหนือ นอกจากนี้ ๒ ชนิดนี้แล้ว ได้มีการนำเข้ากล้วยบัวสีม่วงและสีชมพูอ่อนจากต่างประเทศอีกด้วย

- หมู่ **Eumusa** มี ๙ - ๑๐ ชนิด มีทั้งกล้วยป่าและกล้วยกินได้ ซึ่งกล้วยกินได้นั้นถือกำเนิดมาจากกล้วย ๒ ชนิดผสมกัน คือ กล้วยป่า (*Musa acuminata*) กับกล้วยตานี (*Musa balbisiana*) ผ่านวิวัฒนาการอัน

ยาวนานนับหลายพันปี กล้วยป่ามีถิ่นกำเนิดในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ส่วนกล้วยตานีมีถิ่นกำเนิดทางตอนใต้ของประเทศอินเดีย หรือเอเชียใต้ ต่อมาได้เกิดการผสมพันธุ์กันขึ้นระหว่างกล้วยป่ากับกล้วยตานี ทำให้เกิดพันธุ์กล้วยลูกผสมดังกล่าว นอกจากนี้ แล้วยังอาจเกิดจากการกลายพันธุ์ ทำให้เกิดพันธุ์มากมายมากกว่า ๑๐๐ พันธุ์ในโลกนี้ และเกิดการพัฒนามาจากกล้วยที่มีเมล็ด เป็นกล้วยที่ไม่มีเมล็ด ทำให้กล้วยที่รับประทานกันอยู่ในปัจจุบันไม่มีเมล็ด

๓. สกุล *Musella* เป็นกล้วยที่จัดอยู่ในสกุลใหม่ ต้นเดี่ยว คล้ายกล้วยผา ลำต้นเทียม มีลักษณะพองเช่นกัน แต่มีการแตกกอที่เกิดจากมุมระหว่างใบ มีช่อดอกตั้ง และกลีบใบประดับสีเหลืองสดใส ขนาดของดอกใหญ่ เช่น กล้วยคุณหญิง

การจำแนกกลุ่มของกล้วย

การจำแนกกลุ่มของกล้วยทำได้ ๒ อย่างคือ จำแนกตามวิธีการนำมาบริโภค และจำแนกตาม ลักษณะทางพันธุกรรม

ก. การจำแนกตามวิธีการนำมาบริโภค แบ่งได้เป็น ๒ ลักษณะใหญ่

๑. **กล้วยกินสด** เมื่อกล้วยสุกสามารถนำมารับประทานได้ทันที โดยไม่ต้องนำมาทำให้สุกด้วยความร้อน เพราะเมื่อสุกเนื้อจะนิ่ม มีรสหวาน เช่น กล้วยไข่ กล้วยหอมทองกล้วยหอมเขียว

๒. **ต้องนำมาทำให้สุกด้วยความร้อน** กล้วยเหล่านี้มีแป้ง เมื่อดิบมีแป้งมาก เนื้อค่อนข้างแข็ง เมื่อสุกยังมีส่วนของแป้งอยู่มากกว่ากล้วยกินสดมาก เนื้อจึงไม่ค่อยนิ่ม รสไม่หวาน ต้องนำมาต้ม เผา ปิ้ง เชื่อม จึงจะทำให้อร่อย รสชาติดีขึ้น เช่น กล้วยกล้วย กล้วยหักมุก กล้วยเล็บช่างกูด

ข. การจำแนกตามลักษณะทางพันธุกรรม

ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๘ นักวิชาการได้เริ่ม จำแนกชนิดของกล้วยตามหลักวิชาการสมัยใหม่ขึ้น คือ มีการแยกชนิดตามพันธุกรรม โดยใช้จีโนม (genome) ของกล้วยเป็นตัวกำหนดในการแยกชนิด กล่าวคือ กล้วยที่บริโภคกันในปัจจุบันนี้มีบรรพบุรุษเพียง ๒ ชนิด เท่านั้น คือ กล้วยป่า และกล้วยตานี กล้วยที่มีกำเนิดจากกล้วยป่ามีจีโนมเป็น AA กล้วยที่มีกำเนิดจากกล้วยตานีมีจีโนมเป็น BB ส่วนกล้วยที่เกิดจากลูกผสมของกล้วยทั้ง ๒ ชนิดจะมีจีโนมแตกต่างกันไป โดยสามารถจำแนกกลุ่มได้ดังนี้

๑. **กลุ่ม AA** เป็นกล้วยที่มีกำเนิดมาจากกล้วยป่า ซึ่งอาจเกิดจากการผสมภายในชนิดย่อย (subspecies) หรือระหว่างชนิดย่อย หรืออาจเกิดจากการกลายพันธุ์ กล้วยกลุ่มนี้ มักมีขนาดเล็ก ไม่มีเมล็ด เป็นส่วนใหญ่

๒. **กลุ่ม AAA** เป็นกล้วยที่มีกำเนิด คล้ายกับกลุ่ม AA แต่ได้มีการเพิ่มจำนวนโครโมโซม (chromosome) ขึ้นเป็น ๓ เท่า ผลมีขนาดใหญ่กว่าชนิดแรก และไม่มีเมล็ด

๓. **กลุ่ม AAB** เป็นกล้วยลูกผสม

ระหว่างกล้วยป่ากับกล้วยตานี โดยมีเชื้อของกล้วยป่า ๒ ใน ๓ และมีเชื้อของกล้วยตานี ๑ ใน ๓ กล้วยชนิดนี้มีรสหวาน มีแป้งผสมอยู่บ้างในเนื้อทำให้มีความเหนียว บางชนิดรับประทานสดได้ บางชนิดต้องทำให้สุก ซึ่งเราเรียกกล้วยชนิดที่ต้องทำให้สุกนี้ว่า **กล้วย** (plantain)

๔. กลุ่ม ABB เป็นกล้วยกลูผสมระหว่างกล้วยป่ากับกล้วยตานีเช่นกัน แต่มีเชื้อของกล้วยป่าอยู่น้อยกว่า เชื้อของกล้วยตานี กล่าวคือ มีเชื้อของกล้วยป่าอยู่เพียง ๑ ใน ๓ และมีเชื้อของกล้วยตานี ๒ ใน ๓ เนื้อของกล้วยใน กลุ่มนี้จะมีแป้งมาก โดยเฉพาะผลดิบ ผลที่สุกบางชนิดรับประทานสดได้ แต่บางชนิดอาจจะฝาด จึงนิยมนำมาทำให้สุก ด้วยความร้อนก่อน จะทำให้รสร่อยขึ้น เช่น กล้วยหักมุก

๕. กลุ่ม BBB เป็นกล้วยที่มีกำเนิดมาจากกล้วยตานี ปัจจุบันพบว่ากล้วยตานีไม่ได้มีชนิดเดียวเช่นแต่ ก่อน ดังนั้นกล้วยกลุ่มนี้อาจเกิดจากการผสมพันธุ์กันในระหว่างชนิดเดียวกัน หรือต่างชนิดกัน และอาจเกิดจากการ กลายพันธุ์ก็ได้ กล้วยชนิดนี้มีแป้งมาก เมื่อดิบมีรสฝาดมาก และเมื่อสุกก็ไม่ค่อยร่อย เนื่องจากมีแป้งประกอบอยู่มาก นั้นเอง แต่เมื่อนำมาต้ม หรือย่าง รสชาติจะร่อยมาก เนื้อแน่นและนุ่ม

๖. กลุ่ม ABBB เป็นกล้วยที่เกิดจากการผสมระหว่างกล้วยป่ากับกล้วยตานีเช่นกัน เป็นกล้วยที่มี จำนวนโครโมโซมมากเป็น ๔ เท่า ดังนั้นจะมีผลขนาดใหญ่มาก กล้วยในกลุ่มนี้มีอยู่ชนิดเดียวคือ กล้วยเทพรสกล้วย ชนิดนี้จะมีเชื้อของกล้วยป่าอยู่เพียง ๑ ใน ๔ และมีเชื้อของกล้วยตานีอยู่ ๓ ใน ๔ จึงมีแป้งมาก ผลที่สุกอมจะมี รสหวาน

๗. กลุ่ม AABB กล้วยกลุ่มนี้เกิดจากการผสมระหว่างกล้วยป่ากับกล้วยตานี โดยมีเชื้อของกล้วยป่าอยู่ ครึ่งหนึ่ง และกล้วยตานีอีกครึ่งหนึ่ง มีจำนวนโครโมโซมเพิ่มขึ้นเป็น ๔ เท่า ผลจึงมีขนาดใหญ่

การจำแนกชนิดว่ากล้วยนั้นๆ อยู่ในจีโนมกลุ่มใด นักวิทยาศาสตร์ชาวอเมริกัน ๒ คน คือ ซิมมอนด์ส์ และเซ บเพิร์ด (Simmonds and Shepherd) ได้เสนอให้ใช้ลักษณะทางสัณฐานวิทยาารวมทั้งหมด ๑๕ ลักษณะ มาเป็น เกณฑ์ในการพิจารณา คือ

๑. สีของกาบใบ (pseudostem colour)
๒. ร่องของกาบใบ (petiolar canal)
๓. ก้านช่อดอก (peduncle)
๔. ก้านดอก (pedicel)
๕. ออวูล (ovule)
๖. ไหล่ของกาบปลี (bract shoulder)
๗. การม้วนของกาบปลี (bract curling)
๘. รูปร่างของกาบปลี (bract shape)
๙. ปลายของกาบปลี (bract apex)
๑๐. การซีดของกาบปลี (colour fading)
๑๑. รอยแผลของกาบปลี (bract scar)
๑๒. กลีบรวมเดี่ยว (free tepal of male bud)
๑๓. สีของดอกเพศผู้ (male flower colour)
๑๔. สีของยอดเกสรเพศเมีย (stigma colour)
๑๕. สีของกาบปลี (bract colour)

โรคและแมลงศัตรูที่สำคัญของกล้วย

- โรคตายพราย (Panama disease หรือ Fusarium wilt)
- โรคใบจุด (Leaf spot)
- ตัวงวง (stock weevil)
- หนอนม้วนใบ (leaf roller)

โรคตายพราย (Panama disease หรือ Fusarium wilt)

เกิดจากเชื้อรา *Fusarium oxysporum* f.sp. *Cubense* เข้าทำลายราก และมีการเจริญเข้าไปในท่อน้ำ ท่ออาหาร ทำให้เกิดอุดตัน ใบจึงมีอาการขาดน้ำ เหี่ยวเฉา และเปลี่ยนเป็นสีเหลือง หักพับ การเจริญจะชะงักงัน และตายในที่สุด โรคนี้สามารถระบาดไปทางดิน ดังนั้นต้นที่อยู่ในบริเวณนั้นจะถูกโรคนี้ทำลายหมด จึงควรทำความสะอาดโคนกอกล้วย อย่าให้รก ทำทางระบายน้ำให้ดี และรดด้วยแคลเซียม ๔๐ กรัมต่อน้ำ ๒๐ ลิตร

โรคตายพราย

โรคใบจุด (Leaf spot)

โรคใบจุด มีหลายชนิด เช่น โรคชิกาโตกาสีเหลือง เฟโอเซปทอเรียใบจุด ใบจุดสีดำ ใบจุดสีน้ำตาล ใบจุดสีกระ แต่โรคเกิดจากเชื้อราต่างชนิดกัน ส่วนใหญ่โรคที่พบในกล้วยหอมทอง คือ โรคเฟโอเซปทอเรียใบจุด เกิดจากเชื้อรา *Phaeoseptoria musae* ลักษณะอาการคือ ใบเกิดเป็นจุดเล็กขนาดเท่าหัวเข็มหมุด สีน้ำตาลดำ รูปร่างยาวรี เมื่อความชื้นเหมาะสมแผลตรงกลางจะแห้งเป็นสีน้ำตาลอ่อนปนเทา ขอบแผลเป็นแถบสีน้ำตาลเข้ม และรอบนอกเป็นสีเหลือง เมื่อเริ่มมีโรคระบาด ควรพ่นด้วยเบนโนมิล ๑๐ กรัมต่อน้ำ ๒๐ ลิตร ที่ใบ โรคใบจุดที่พบอีกชนิดคือ โรคชิกาโตกาสีเหลือง เกิดจากเชื้อรา *Cercospora musae* มีลักษณะอาการ คือ เกิดจุดเล็กๆ สีเหลือง ต่อมาจุดนี้ขยายใหญ่ เป็นขีดสีเหลืองขนานไปตามเส้นใบขนาดของแผลโตขึ้น มีรูปร่างเหมือนไข่ ตรงกลางแห้งเป็นสีน้ำตาลปนเทา ถ้าพบโรคใบจุดเหล่านี้ ควรตัดใบที่แสดงอาการของโรคมาเผาทิ้ง และพ่นใบที่เหลือด้วยคาร์เบนดาซิม ๑๖ กรัมต่อน้ำ ๒๐ ลิตร

โรคใบจุด

ด้วงงวง (stock weevil)

ด้วงงวงจะเข้าทำลายที่รากและเหง้ากล้วย ทำให้ต้นกล้วยชะงัก การเจริญเติบโต ใบเหี่ยวเฉา และตายในที่สุด ควรถางบริเวณโคนของกอกล้วยให้สะอาด อย่าให้รกหรือมีวัชพืช

ด้วงงวง

หนอนม้วนใบ (leaf roller)

ผีเสื้อจะมาวางไข่ในใบยอดที่ยังไม่คลี่ หลังจากนั้นไข่จะฟักเป็นตัวอ่อนเจริญอยู่ในใบอ่อนที่ยังม้วนอยู่ ตัวหนอนจะกัดกินใบอ่อน ทำให้ใบแห้ง เป็นรูพรุน หรือฉีกขาด และม้วนตัวอย่างรวดเร็ว จึงควรตัดใบที่ถูกทำลายมาเผาไฟให้หมด

หนอนม้วนใบ

